

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ПРОХОДЖЕННІ ЗБОРІВ У ВІЙСЬКАХ

У статті розглянуто основні завдання пізнавального процесу при проходженні навчальних зборів у військах, вплив виховної роботи на забезпечення якісного виконання навчальної програми, позитивного морально-психологічного клімату в колективі. Виявлено педагогічні умови підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу.

In the article are considered the primary tasks of cognitive process at passage of educational assembly to armies, influence of educational work on maintenance of qualitative performance of educational program, and a positive moral and psychological climate in the collective. The pedagogical conditions of increase of efficiency of educational-cognitive process are revealed.

Вступ

Визначений Україною орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи обумовлює модернізацію освітньої діяльності, зокрема в галузі військової освіти і особливо підготовки офіцерів запасу. Продовжується реформування військової освіти та зміна її орієнтирів в Україні, яке відбувається згідно з Концепцією військової освіти, Державною програмою реформування та розвитку Збройних сил України, де зазначається, що військова освіта покликана вдосконалювати систему підготовки офіцерів [2]. Суттєві зрушення у цьому процесі також очікуються з урахуванням вимог Болонської декларації до системи вищої освіти.

Аналіз дослідження публікацій

Аналіз дослідження публікацій та навчання студентів у вищих військових закладів освіти вказує на те, що основою для формування особистості майбутнього військового фахівця виступає загальновійськова підготовка, яка має складну структуру. Вивчення циклу загальновійськових дисциплін побудовано так, що матеріал, який розглядається в одному з предметів, використовується, поглиблюється та закріплюється на заняттях з інших предметів. Значне місце в загальновійськовій підготовці займають навчальні збори у військах, програма яких постійно вдосконалюється згідно нових потреб підготовки майбутнього військового фахівця. Навчальні збори є важливою ланкою між теоретичним навчанням студентів та самостійною реалізацією надбаних ними знань, закріпленням знань у практичних уміннях та навичках. Вони являються завершальним етапом підготовки для студентів вищих військових навчальних закладів, які у повному обсязі пройшли програму і склали усі заліки та іспити [3; 4; 5].

Основна частина

Навчальні збори проводяться з метою набуття та вдосконалення студентами командних, методичних і практичних навичок з експлуатації військової техніки; виконання стрільб із вогнепальної зброї; практичного виконання положень статутів Збройних сил України, бойових статутів авіації Збройних Сил України, виховання у студентів мужності, організованості і дисципліни, формування високих моральних і бойових якостей. Основними завданнями, які вирішуються при проведенні зборів є:

1. Набуття умінь та навичок виконання службових обов'язків у військових частинах за майбутньою спеціальністю;
2. Удосконалення військової виучки та практичних навичок організації та проведення занять з бойової підготовки, проведення мобілізаційної підготовки, організації служби військ, приведення життя і побуту особового складу у відповідність до вимог статутів Збройних сил України, наказів Міністра оборони України та інших нормативно-правових актів;
3. Набуття навичок з організації морально-психологічного забезпечення дій підрозділів, виконання службово-бойових завдань і проведення виховної роботи з особовим складом у військових частинах;
4. Удосконалення навичок з організації експлуатації, ремонту та збереження озброєння і військової техніки, а також охорони навколишнього середовища;
5. Поглиблення та закріплення теоретичних знань з дисциплін навчального плану;
6. Виховання потреби систематичного поновлення своїх знань та творчого їх застосування у практичній діяльності.

Навчальні збори у військах – це складний навчально-пізнавальний процес, який виконує ряд функцій: *адаптаційну* (студент звикає до ритму військової служби); *навчальну* (актуалізація, поглиблення та застосування теоретичних знань, формування умінь і навичок); *виховну* (форму-

вання позитивного ставлення до військової професії, професійно значущих якостей особистості військовослужбовця, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання); *розвиваючу* (розвиток здібностей студентів, військового мислення, мотивів до службової діяльності); *діагностичну* (перевірка рівня особистісних та професійних якостей майбутнього військового фахівця, професійної придатності та підготовленості до військової діяльності).

За навчальним планом та програмою факультету підготовки офіцерів запасу Житомирського військового інституту ім. С. П. Корольова Національного авіаційного університету (ФПОЗ ЖВІ НАУ) на другому році навчання передбачено проведення зборів у військовій частині. Кожний день перебування у військах має свої завдання, комплексне вирішення яких вдосконалює процес загальновійськової та професійної підготовки студентів, формує особистість майбутнього військового фахівця, надає можливість перевірити на практиці отримані теоретичні знання, закріплює вироблені вміння, які надалі переводяться у автоматизовані навички, ідентифікує свої здібності стосовно професійної придатності, актуалізує потребу в пізнанні нового, саморозвитку, тощо.

Як показали наші спостереження, на підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу під час зборів у військових частинах впливає постійна виховна робота керівників, за урахування психічних факторів студентів. Тому поряд з навчально-пізнавальним процесом керівниками навчальних зборів постійно проводиться виховна робота.

Виховна робота зі студентами на навчальних зборах у військах – це система організаційних, морально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких та військово-соціальних заходів, спрямованих на забезпечення якісного виконання навчальної програми зборів, високої військової дисципліни та правопорядку, згуртування студентських колективів і інформування у майбутніх офіцерів моральної свідомості і професійно необхідних психологічних якостей [1].

Основними складовими виховної роботи зі студентами є:

1. Морально-психологічне забезпечення повного і якісного виконання навчальної програми зборів;
2. Морально-психологічне забезпечення військової дисципліни та профілактика правопорушень серед студентів;
3. Інформаційно-пропагандистське забезпечення проведення зборів;

4. Культурно-виховна і просвітницька робота зі студентами;

5. Військово-соціальна робота зі студентами.

Загальне керівництво зі студентами здійснюють командири військових частин, на базі яких проводяться збори. Безпосередніми організаторами військової служби і відповідальними за її планування, методичне забезпечення, якість та ефективність її проведення, дієвість щодо зміцнення військової дисципліни возлагається на заступників командира частини.

При організації та проведення зборів зі студентами у військах необхідно враховувати їх морально-психологічні якості, ціннісні орієнтації, рівень інтелекту й освіти, вікову психологію, а також те, що вони вели цивільний образ життя з відповідними стереотипами поведінки й взаємовідносинами. Уявлення про Збройні Сили, їх повсякденна життєдіяльність, проблеми, які існують у військових частинах, у них поверхові. На їх ставлення до Збройних Сил серйозний вплив мають засоби масової інформації, котрі під різними кутами та з різних позицій висвітлюють процеси, які відбуваються у Збройних Силах України.

Тому в умовах зборів на підвищення навчально-пізнавального процесу мають вплив чинники: загальний рівень організації повсякденної життєдіяльності військової частини; рівень військової дисципліни та організованості; рівень бойової підготовки; дотримання правил внутрішнього порядку у військовій частині; організація несення гарнізонної та вартової служб; загальний вигляд територій та приміщень; стан бойової техніки та озброєння; якість виконання робіт на техніці та озброєнні; відповідність форми одягу та культура міжособистісного спілкування військовослужбовців; традиції військової частини; професіоналізм, культура та поважне відношення з боку командира до підлеглих; рівень виховної роботи у військовій частині; загальна організація проведення військових зборів; якісний підбір керівного складу зборів та командирів студентських навчальних підрозділів; побутові умови проживання студентів; рівень організації навчального процесу зі студентами згідно програми зборів; проведення роботи по воєнно-патріотичному вихованню студентів; організація спортивно-масової роботи; організація дозвілля студентів; організація виступів студентів з концертними програмами перед особовим складом військових частин, сім'ями військовослужбовців та місцем населенням тощо.

Для ефективного підвищення навчально-пізнавального процесу студентів на навчальних зборах важлива роль належить її плануванню. При проведенні занять використовуються різні форми

та методи. Важливою особливістю є те, що її потенціал має дві складові, перша – це офіцери й прапорщики військової частини, а друга складова – самі студенти, в першу чергу їх актив. При проведенні виховної роботи зі студентами доцільно проводити такі заходи:

- організація зустрічей з командуванням військової частини та кращими офіцерами, прапорщиками, солдатами;
- ознайомлення з історією та традиціями військової частини, культурою району, де розташована військова частина;
- організація тематичних вечорів з участю ветеранів військової частини, військовослужбовців, які проходили службу в Афганістані та приймали участь в проведенні миротворчих операцій Збройних Сил України;
- організація виступів студентів перед особовим складом військової частини з інформацією про Національний авіаційний університет, економічний стан України та перспективи розвитку її авіакосмічної галузі тощо;
- організація спортивних змагань між студентськими підрозділами та збірними командами студентів і військових частин;
- організація правового інформування студентів та зустрічей з військовими юристами тощо;
- організація випуску студентських газет та інших засобів наочної агітації;
- підведення підсумків навчання та стану дисципліни.

Крім того, навчально-пізнавальний процес може ускладнюватись наявністю негативних моментів, серед яких виділимо такі: приховані проблеми зі здоров'ям; сімейні проблеми; особисті стосунки з особами протилежної статі; фінансові проблеми; проблеми, пов'язані зі зниженням рівня комфорту та якості харчування у військових частинах; обмежене використання часу та простору; загострення суперечностей у колективі та пов'язане з цим посилення негативних тенденцій; фізичне навантаження; криза мотиваційно-потребової сфери; зміна ціннісних орієнтацій; криза самооцінки.

Перелічені фактори виникають як наслідок виховання у загальноосвітніх школах (допризовної підготовки), внутрішнє самопочуття, соціальний статус студента, морально-психологічний стан та інші і можуть спричинити серйозні психологічні зриви у поведінці особистості та створення негативного морально-психологічного клімату у колективі в цілому. Тому, на нашу думку, важливим напрямком діяльності керівників навчальних зборів є створення здорового морально-психологічного клімату в підрозділах, зміцнення військової дисципліни, попередження злочинів, подій та суїцидів. При проведенні цієї роботи

необхідно враховувати психологічне навантаження на студентів, пов'язане із знаходженням у закритому середовищі військових частин, а також те, що для психологічної адаптації не вистачає часового ресурсу, що пов'язане з обмеженим терміном проведення робіт.

Наші дослідження показали, щоб зменшити дію негативних чинників, керівники навчальних зборів уважно спостерігають за психічними проявами (настрій, активність, психосоматичні зміни) та відслідковують зміни у поведінці студентів. Уважно й серйозно відносяться до можливих скарг студентів. При виявленні дезадаптаційних станів (фізична слабкість, швидка втомлюваність, дратівливість, зниження активності, ініціативності, настрою, емоційна нестабільність, вразливість, образливість) керівники навчальних зборів тимчасово полегшують умови служби; звільняють від чергувань, особливо у нічний час; направляють на службу тільки під керівництвом досвідчених військових; недопускають суворих дисциплінарних заходів впливу, які можуть призвести до суїцидальних дій; проводять постійний контроль за самопочуттям та психічним станом (при потребі звернення до медичного пункту частини); проводять індивідуальні виховні бесіди.

Таким чином, урахування адаптаційного стану студентів, психічних факторів, постійна виховна робота, налагодження морально-психологічного стану в підрозділах позитивно впливають на засвоєння навчального матеріалу, формування пізнавальної активності, умінь та навичок. Так показники рівня знань запропонованої нами системи підготовки, за результатами випускних іспитів у військовій частині, по закінченню навчальних зборів значно покращуються на 20%, відмінно від існуючої (див. рисунок). Перспективи подальшого розвитку у даному напрямку ми бачимо в теоретичному аналізі та практичній реалізації відповідних педагогічних умов, що сприяють ефективності навчально-пізнавального процесу, які нададуть змогу майбутнім офіцерам ще в процесі навчання у вищих військових навчальних закладах планувати свою професійну діяльність, а під час проходження служби, знання дозволять якісно здійснювати військову справу та підвищувати ефективність службово-професійної діяльності в цілому.

Висновки

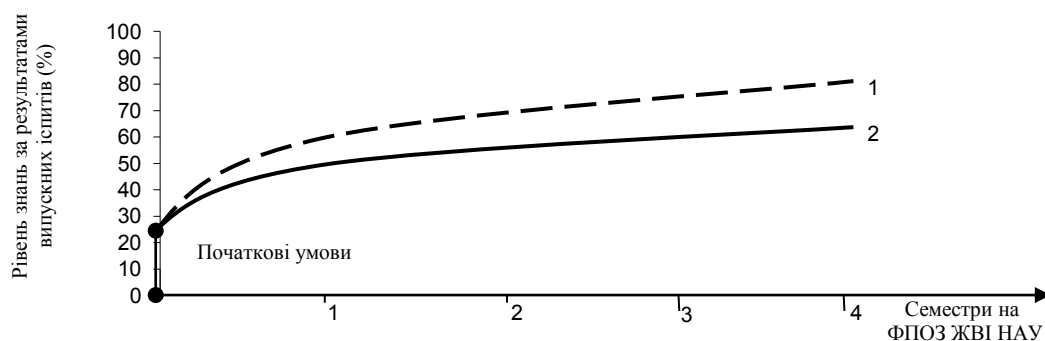
Виходячи з вищенаведеного ми вважаємо, що для підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу при проведенні навчальних зборів необхідно враховувати такі педагогічні умови:

Проведення занять таким чином, щоб в навчальному процесі брав участь весь особовий склад підрозділу. Дуже добрі результати дає можливість кожному учаснику спробувати власні сили, тобто виконання обов'язків згідно Статутів внутрішньої служби, виконання стрільб із вогнепальної зброї, експлуатації військової техніки. Це тримає студентів у постійній напрузі творчого пошуку, активізує їх мислення, вимагає самих шукати відповіді.

1. Систематично працювати з планом проведення навчальних зборів, відзначаючи виконання, результати і т.д., при цьому освоєння методичних та практичних навичок, формування командних, бойових та високих моральних якостей позначати певною датою. Співставляючи результати, час на їх освоєння можна більш-менш певно визначити на які питання необхідно збільшити чи зменшити увагу, які питання потребують фрагментарного висвітлення, а які більш ґрунтовного.

2. Розвиток здібностей до загальновійськової підготовки, зростання їхніх лідерських, управлінських якостей та творчої активності на підставі раціонального використання принципів інтеграції навчальних дисциплін, застосування нових інформаційних технологій навчання, організації особистісно-орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх військових фахівців.

3. Врахування наукових досліджень з питань підготовки студентів у європейських країнах. Обмін знаннями дає можливість майбутньому спеціалісту відповідну мотивацію та навички, визначає рівень засвоєння знань, формувати свій стиль розумової діяльності. Міжнародне військово-співробітництво є одним із ключових чинників забезпечення належного рівня безпеки України та реформування Збройних Сил. Спрямує зміцнення довіри між державами, послідовне зниження загрози використання воєнної сили, підвищення можливостей оборонного характеру.

--- Запропонована система навчання — Існуюча система навчання

Графік результатів випускних іспитів за традиційною та запропонованою системою навчання

Література

1. *Водчиць О. Г.* Планування, підготовка та проведення навчальних зборів студентів у військових частинах / О. Г. Водчиць, В. Л. Іванов, С. А. Острошпаський, Р. С. Ткаченко, О. Ю. Целіщев, І. В. Чекед. – К. : ФВП НАУ, 2004. – 76 с.
2. *Державна програма реформування та розвитку Збройних сил України на 2006-2011 рр.* – К., 2006. – 42 с.
3. *Інструкція про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах* Міністерства оборони України, введеною в дію

Наказом Міністра оборони України від 30.10.1998 р. № 399.

4. *Інструкція з організації та проведення військового (флотського) стажування, виробничої, ремонтної та інших видів практики слухачів (курсантів, студентів)*, введеною в дію Наказом Міністра оборони України від 04.10.2002 р. № 330.

5. *Тимчасове положення про організацію підготовки офіцерів у цивільних вищих навчальних закладах України*, введеним в дію Наказом Міністра освіти і науки, Міністра оборони України від 28.12.1995 р. № 400 / 195.